

Svatý Augustin

VYZNÁNÍ

Karmelitánské nakladatelství
Kostelní Vydří
2015

KNIHA OSMÁ

Obrácení

Milánská zahrada

8. 19. A tak při tom velkém sváru ve svém nitru, který jsem se svou duší statečně vyvolal v naší komůrce, totiž ve svém srdci, vtrhnu s rozrušenou tváří i myslí k Alypiovi a zvolám: „Co se to s námi děje? Co to je? Co jsi to slyšel? Nevzdělání lidé vstávají a uchvacují nebe — a my se s celou svou učeností, v níž není srdce, válíme v těle a krvi! Stydíme se je následovat, protože nás předešli? Ale nestydíme se, že je nenásledujeme?“ Říkal jsem nějaká taková slova, a zatímco Alypius na mě v ohromení mlčky hleděl, já jsem se od něj ve svém vzrušení úplně odtrhl. Můj hlas nezněl jako obvykle. Čelo, tváře, oči, moje barva i tón hlasu vyjadřovaly stav mého ducha víc než slova, která jsem pronášel.

U našeho obydlí byla zahrádka, kterou jsme užívali stejně jako celý dům, protože náš hostitel, pán toho domu, tam nebydlel. Sem mě zahnal mé rozbourané nitro: zde nikdo nemohl překážet zuřivému boji, který jsem sváděl sám se sebou, až do konečného rozuzlení, které jsi ty už znal, ale já ještě ne. Šílel jsem, abych se uzdravil, a umíral jsem, abych žil: věděl jsem, co zlého ve mně bylo, ale nevěděl jsem, co dobrého se mnou zakrátko nastane. Odešel jsem tedy do zahrady a Alypius mi byl v patách. V jeho přítomnosti jsem neměl žádné tajemství. Ostatně jak by mě mohl v takovém stavu opustit? Posadili jsme se co nejdále od domu. Chvěl jsem se v duchu a naplnila mě zloba a prudký hněv, že jsem nedospěl k rozhodnutí a neuzavřel s tebou smlouvu, můj Bože, a všechny mé kosti volaly po tom, abych ji uzavřel, a vychvalovaly tě až do nebe. A k tomu, abych tam dospěl, nebylo třeba lodí ani povozů ani tolika kroků, kolik jsem šel od domu na místo, kde jsme seděli. Nejen tam jít, ale také tam skutečně dojít totiž neznamenalo nic jiného než chtít jít, ale chtít to silně a zcela, ne s vůlí napůl ochromenou, kolísající a zmítající se sem a tam, když jedna její část povstává a vede zápas s částí druhou, klesající.

20. V nerozhodnosti a váhání jsem nakonec i svým tělem dělal tolik pohybů, které lidé někdy chtějí dělat, ale nemůžou, ať už proto, že některé údy nemají nebo je mají svázané pouty nebo zesláblé nemocí nebo jim v tom brání něco jiného. Ať už jsem si rval vlasy, tloukl jsem se do čela nebo jsem svíral sepjatýma rukama kolena, dělal jsem to proto, že jsem chtěl. Mohl jsem to však chtít a neudělat, kdyby mě mé údy při svých pohybech neposlouchaly. Udělal jsem tolik věcí, při kterých „chtít“ nebylo totéž co „moci“, a naopak neudělal jsem, co se mi líbilo nesrovnatelně víc a co bych mohl udělat hned, jakmile bych chtěl; protože jakmile bych chtěl, chtěl bych hned. Zde je totiž možnost totéž co vůle, a chtít samo o sobě znamenalo už něco dělat. A přece se tak nedělo. Ta nejmenší přání duše, aby se údy na její pokyn daly do pohybu, totiž tělo poslouchalo snadněji, než duše poslouchala svou vlastní velkou vůli, jejíž naplnění záviselo na vůli samotné.

9. 21. Kde se něco tak strašného vzalo a proč? Kéž mě osvítlí tvé milosrdenství! A chtěl bych se zeptat, jestli by mi na to nemohly být odpovědi skryté tresty vyměřené lidskému pokolení a nejtemnější hoře uvalené na syny Adamovy. Kde se něco tak strašného vzalo a proč? Duch poručí tělu a ono hned poslechne — duch poručí sám sobě a narazí na odpor. Duch poručí, aby se pohnula ruka, a to se skutečně tak snadno, že sotva rozeznáme rozkaz od vyplnění toho rozkazu: a přitom duch je duch, ruka je však tělo. A duch přikazuje, aby duch chtěl — není to nikdo jiný, a přesto to neudělá. Kde se něco tak strašného vzalo a proč? Říkám, duch přikazuje, aby chtěl — nepřikazoval by, kdyby nechtěl —, a přece neudělá, co přikazuje.

Ale duch nechce úplně, a tak nepřikazuje úplně. Přikazuje totiž tou měrou, jakou chce, a to, co přikazuje, se neuskutečňuje do té míry, do jaké to nechce. Vůle totiž při-

kazuje, aby se stala vůle — ne něco jiného, ale ona sama. Ona to však nepřikazuje úplně, a proto také to, co přikazuje, není. Kdyby totiž byla úplná, nepřikazovala by, aby byla — protože by už byla.

Částečně chtít a částečně nechtít tedy není něco tak strašného, ale je to nemoc ducha — duch se totiž nepozdvihuje k pravdě celý, jelikož je zatížen zvykem. A tak jsou dvě vůle a žádná z nich není úplná: to, co má jedna, postrádá ta druhá.

Zl 67,3 •
Tit 1,10

10. 22. Bože, ať zhynou před tvou tváří, jako hynou mluvkové a svůdci myslí, ti, kdo při našem rozhodování pozorují dvě vůle a tvrdí, že existují dvě podstaty dvou myslí — jedna dobrá, druhá zlá.²³ Ve skutečnosti jsou zlí oni sami, když si myslí takové zlé věci, a budou zas dobří, budou-li smýšlet pravdivě a budou souhlasit s pravdou, jak jim to řekl tvůj apoštol: *Byli jste kdysi tmou, ale teď jste světlem v Pánu*. Jenže oni chtějí být světlem ne v Pánu, ale v sobě samých, a domnívají se, že přirozenost duše je totéž co Bůh, a tak se stali ještě větší tmou, protože se ve své hrozné domýšlivosti ještě víc vzdálili od tebe, pravého světla, které osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět. Věnujte pozornost tomu, co říkáte, a styďte se, přistupte k němu, dejte se osvítit a vaše tváře se už nebudou zardívat hanbou.

Ef 5,8

Jan 1,9

Zl 33,6

Jer 30,9

Když jsem se rozhodoval já, že už budu sloužit Hospodinu, svému Bohu, jak jsem to měl dávno v úmyslu, byl jsem to já, kdo to chtěl, a byl jsem to já, kdo to nechtěl. Já jsem to byl. Nedalo se však říct, že jsem to zcela chtěl ani že jsem to zcela nechtěl. Proto jsem zápasil sám se sebou a byl jsem sám v sobě rozpolcen. K této rozpolcenosti docházelo proti mé vůli — a přesto se v tom neprojevovala přirozenost nějaké cizí myslí, ale trest pro mysl mou. Ne-

²³ Opětovná tvrdá kritika manichejců.

dělal jsem to už já, ale hřích, který ve mně sídlil jako trest za svobodněji spáchaný hřích: byl jsem přece synem Adamovým.²⁴ Řím 7,17,20

23. Jestli je totiž tolik protichůdných přirozeností, kolik si protiřečí vůlí, pak nebudou jen dvě, ale mnohem víc. Kdyby se někdo rozhodoval, jestli má jít na schůzku těch svůdců, nebo do divadla, zvolají: „Podívejte: dvě přirozenosti, ta dobrá vede k nám, ta zlá odvádí jinam. Odkud by totiž pocházelo tohle váhání navzájem si odporujících vůlí?“ Já však říkám, že zlé jsou obě: jak ta, která vede k nim, tak ta, která odvádí do divadla. Ale oni jsou přesvědčeni, že dobrá je jenom ta, kterou se jde k nim.

A co kdyby se tedy někdo z nás rozhodoval a byl by na vážkách mezi dvěma zápasícími vůlemi — totiž jestli jít do divadla, nebo do našeho kostela —, nebudou i oni na vážkách, co odpovědět? Buď přiznají (což nechtějí), že vůle, která vede člověka do našeho kostela, je dobrá jako ta, která k nim přivádí ty, kdo jsou zasvěcováni do jejich mystérií a kdo se u nich zdržují; nebo se budou domnívat, že v jednom člověku se utkávají dvě zlé přirozenosti a dvě zlé myslí. Pak ale nebude pravda to, co obvykle tvrdí, že jedna je dobrá a druhá je zlá. Anebo se obrátí k pravdě a nebudou popírat, že když se někdo rozhoduje, zápasí v něm jedna duše s různými vůlemi.

24. Ať už tedy nevykládají, že když vidí u jednoho člověka dvě vzájemně si odporující vůle, že se spolu utkávají dvě protikladné myslí ze dvou protikladných přirozeností

²⁴ Augustin zastával názor, že Adam se mohl rozhodnout, zda hřešit nebo nehřešit (*posse non peccare*), svobodněji než člověk po pádu, neboť následkem dědičného hříchu je vůle člověka v tomto smyslu omezenější (*non posse non peccare*). Dokonalá svoboda od hříchu čeká člověka až v nebi (*non posse peccare*). Srov. *De correptione et gratia* 12, 33.

a ze dvou protikladných principů, jedna dobrá a druhá zlá. Vždyť ty, pravdivý Bože, je odmítáš, vyvracíš a usvědčuješ, jako v případě dvou vůlí, které jsou obě zlé: když se totiž někdo rozhoduje, jestli má člověka zabít jedem nebo mečem; jestli má vyloupit tento nebo jiný cizí statek, když nemůže vyloupit oba; jestli kvůli rozkoším hýřit anebo skrblicky šetřit peníze; jestli jít do cirku nebo do divadla, když jsou otevřeny ve stejný den. A přidám i třetí možnost: jít vykrást cizí dům, když je příležitost. A přidám čtvrtou: oddat se cizoložství, když má současně i k tomu vhodnou příležitost. Když se všechny možnosti objeví ve stejnou chvíli a když člověk stejně silně touží po všech, ale není možné je všechny dělat současně, pak ducha roztrhají čtyři vzájemně si odporující vůle (nebo i víc) vzhledem k takovému množství věcí, po kterých je možné toužit. Ale oni netvrdí, že v člověku existuje takové množství různých podstat.

A tak tomu je i u dobrých přání. Zeptám se jich, jestli je dobré potěšit se četbou apoštola, jestli je dobré potěšit se moudrým žalmem a jestli je dobré rozebírat evangelium. Odpoví mi u každého zvlášť: „Je to dobré.“ Ale co když někoho všechny tyto možnosti lákají ve stejnou dobu? Nebudou snad různé vůle přetahovat srdce člověka do různých stran, když se rozhoduje, čemu se máme nejspíš věnovat? A všechny jsou dobré a zápasí spolu, dokud se k rozhodnutí nepřikloní celá vůle, která se dělila na více přání. Podobně když nás věčnost láká vzhůru a touha po časné dobrou zadržuje dole, je to tatáž duše. První ani druhé ale nechce s celou vůlí, a tak ji rozdírá těžká bolest, když vedena pravdou dává přednost tomu, co není kvůli návyku schopna odložit.

11. 25. Tak jsem chřadl, trápil jsem se a obviňoval jsem sám sebe s větší hořkostí než obvykle, zmítal jsem se a obracel jsem se sem a tam ve svých okovech, aby se úplně

rozlomily, když mě držely jen na vlásku. Ale přesto mě držely. A tys na mě ve skrytu, Pane, naléhal a v přísném milosrdenství jsi mě švihal dvojitými důtkami strachu a hanby, abych opět neustupoval, protože tak by se ty okovy, jež zůstaly, slabé a tenké, nerozlomily, ale znova se upevnily a spoutaly mě o to silněji. Říkal jsem si v duchu „ať se to hned stane, ať se to hned stane!“ — a s těmito slovy jsem spěl k rozhodnutí. A už se mi to skoro povedlo, a přesto se mi to nepovedlo. Neupadal jsem do svého předchozího stavu, ale stál jsem opodál a nabíral dech. A znovu jsem se snažil — jen kousek a byl jsem tam — jen kousek a už už jsem to měl nadosah a držel jsem to — a přece jsem tam nebyl, nedosáhl jsem toho a nadržel jsem to. Váhal jsem, zda zemřít smrti a žít životu, a to horší, na co jsem si zvykl, mělo ve mně větší sílu než to lepší, na co jsem si nezvykl, a čím víc se blížil okamžik, v němž jsem se měl stát něčím jiným, tím větší mi naháněl hrůzu; nevrhal mě zpět, ani neodvracel, ale držel mě v nejistotě.

26. Zadržovaly mě nicotnosti nad nicotnosti a marnosti nad marnosti, mé staré přítelkyně, a tahaly za okraj mých tělesných šatů a šeptaly: „Ty nás opouštíš?“ a „To s tebou nebudeme od tohoto okamžiku až na věky?“ a „To nebudeš smět od tohoto okamžiku až na věky tohle nebo tamto?“ A co mi našeptávaly, když jsem říkal „tohle nebo tamto“, co mi našeptávaly, Bože můj? Ať to tvé milosrdenství zažene pryč od tvého služebníka! Jaké špinavosti, jaké hnusné věci mi našeptávaly! Ale slyšel jsem je už daleko méně než napůl: jako by se mi už se svými námitkami nestavěly do cesty otevřeně, jako by šeptaly za mými zády a při odchodu mě nenápadně tahaly za šaty, abych se za nimi ohlédl. I tak mě ale zdržovaly a já jsem váhal odtrhnout se od nich, setřást je a přeskočit tam, kam jsem byl volán, protože vzpurný návyk mi říkal: „A ty myslíš, že to bez nich dokážeš?“

27. Ale říkal to už velmi vlažně. Na té straně, kam jsem upíral tvář a kam jsem se bál přejít, se mi totiž už v čisté vznešenosti odhalovala Zdrženlivost: zářila, nebyla nevážaně veselá, ušlechtila mě vábila, abych přišel a neváhal,²⁵ vztahovala ke mně s láskou ruce, aby mě přijala a objala, a ty ruce byly plné velkého množství dobrých příkladů. Bylo tam tolik chlapců a dívek, mnoho mládeže a lidí všeho věku, vážné vdovy a panny, jež zestárly, a ve všech tatáž zdrženlivost, vůbec ne neplodná, ale plodná matka dětí — radostí plynoucích od tebe, Pane. A zdrženlivost se mi posmívala povzbudivým smíchem, jako by mi říkala: „Ty nedokážeš to, co tihle muži a tyhle ženy? Jsou toho snad schopni sami ze sebe, a ne v Pánu, svém Bohu? Pán, jejich Bůh, mě jim daroval. Proč se držíš jen sám sebe a nevydržíš? Vrhni se k němu a neboj se: on neuhne, abys upadl na zem. Vrhni se k němu, a budeš v bezpečí: on tě přijme a uzdraví.“ To-lik jsem se zardíval studem, že jsem dosud naslouchal na-šeptávání těch nicotných hloupostí, váhal jsem a byl jsem na rozpacích. A ona znovu jako by říkala: „Zacpi si uši před těmi nečistými pozemskými údy a umrtvi je. Vypravují ti o rozkoších, ty však nejsou jako zákon Pána, tvého Boha.“

Kol 3,5

Tenhle zápas se odehrával v mém srdci — a šlo v něm o mne proti mně samému. A Alypius seděl po mém boku a mlčky čekal na to, jak mé neobyčejné vzrušení dopadne.

Obrácení Augustina a Alypia

12. 28. Když pak hluboké rozjímání vyneslo z tajemné hlubiny veškerou moji bídu a nakupilo ji před zraky mého srdce, propukla ve mně obrovská bouře doprovázená obrovským přívalem slz. A abych se mohl úplně a nahlas vyplakat, vstal jsem od Alypia — samota se mi totiž k pláči

Žl 15,8; 18,15;
Sk 2,25

25 Srov. postavu radostného mladíka v III 11, 19.

zdála vhodnější — a odešel jsem o kus dál tak, aby mě jeho přítomnost nemohla obtěžovat. Takhle to se mnou bylo a on to vycítil: něco jsem mu myslím řekl a na tónu mého hlasu už bylo znát, že mám slzy na krajíčku, a tak jsem se zvedl. On úžasem úplně ohromený, zůstal tam, kde jsme seděli. Já jsem se, ani nevím jak, vrhl na zem pod jedním fíkovníkem a povolil jsem uzdu slzám a ty se mi proudem řinuly z očí jako oběť tobě příjemná. A ne těmito slovy, ale v tomto smyslu jsem ti toho tolik řekl: A ty, Hospodine, jak dlouho ještě... Jak dlouho, Hospodine? Budeš se stále hněvat? Nepřipomínej nám naše staré viny. — Cítil jsem totiž, že mě ty viny drží a v nešťastném nářku jsem volal: „Jak dlouho, jak dlouho ještě?“ „Zítřa, zítřa zas?“²⁶ Proč ne hned? Proč má hanba neskončí už v tuto hodinu?

Jan 1,47n •
Verg. Aen. XII 499
• Žl 50,19
Žl 6,4
Žl 78,5
Žl 78,8
Verg. Aen. II 768
Pers. Sat. V 66n

29. Tohle jsem říkal a v přehořké zkroušenosti svého srdce jsem plakal. A tu náhle slyším ze sousedního domu hlas — nevím, jestli chlapce nebo dívky —, jak si zpívá a dokola opakuje: „Vezmi — čti, vezmi — čti.“²⁷ A výraz mé tváře se hned proměnil a začal jsem velmi usilovně přemýšlet, jestli si děti při nějaké hře něco takového obvykle prozpěvují, ale nepřišlo mi, že bych to vůbec někdy slyšel, a tak jsem potlačil pláč, zvedl jsem se a nenacházel jsem žádné jiné vysvětlení, než že to je božský příkaz, abych otevřel Písmo a přečetl si to, na co mé oči narazí nejdřív. Slyšel jsem přece o Antonínovi, že ho čtení z evangelia, u něhož náhodou byl, oslovilo tak, jako kdyby to, co se četlo, bylo určeno právě jemu: *Jdi, prodej všecko, co máš, a dej to chudým a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď a následuj mě* — a že se po tomto božském výroku okamžitě obrátil k tobě.

Žl 50,19

Athan. Vita Ant. 2

Mt 19,21

26 „Zítřa, zítřa zas“, lat. *cras et cras*, připomíná krákaní vrány, jak si ostatně všímá sám Augustin v *Enarratio in Ps.* 102, 16.

27 Tato slova — *Tolle, lege!* — se o několik století později stala heslem řádu bratří sv. Augustina.

Řím 13,13n

Rychle jsem se vrátil na to místo, kde seděl Alypius — zde jsem odložil knihu apoštola, když jsem odtud předtím odešel. Rychle jsem vzal knihu, otevřel jsem ji a mlčky četl kapitolu, na kterou padl nejdřív můj zrak: *Ne v hodováních a pitkách, ne v necudnostech a prostopášnostech, ne ve sváru a závisti. Ale oblečte se v Pána Ježíše Krista a nepečujte o tělo tak, že by to vyvolávalo žádosti. Nechtěl jsem číst dál a nebylo to ani třeba. S koncem této věty jako by se mé srdce naplnilo světlem jistoty a všechny temnoty pochybností zmizely.*

Řím 14,1

30. Založil jsem si to místo v knize prstem nebo nějakou jinou značkou, zavřel jsem ji a už s klidnou tváří jsem sdělil Alypiovi, co se mi stalo. A on mi řekl, co se dělo s ním, o čemž jsem nevěděl já. Přál si také vidět, co jsem si přečetl: ukázal jsem mu to a on se díval dál, než kam jsem to dočetl já. A já jsem nevěděl, co následuje. Pokračovalo to: *Slabého ve víře přijímejte.* Jak mi to objasnil, Alypius toto místo vztáhl na sebe. Takové povzbuzení ho posílilo a bez jakýchkoliv pochybností a váhání se připojil k mému rozhodnutí a dobrým předsevzetím, jež se tolik shodovala s jeho způsobem života; v tomto ohledu se ode mě odedávna velmi lišil a byl mnohem lepší než já.

Ef 3,20

Pak se vydáme za matkou, povíme jí to — a ona se raduje. Vyprávíme jí, jak se to stalo — a ona jásá, plesá a dobrořečí tobě, který máš moc vykonat na nás mnohem víc, než my prosíme nebo chápeme. Viděla totiž, žes jí dopřál mnohem víc, než o co pro mě tak často s žalostným pláčem a nářkem prosila. Vždyť jsi mě obrátil k sobě tak, že jsem už nehledal manželku ani nějakou naději tohoto světa, ale stál jsem teď pevně na pravidlu víry, jaks jí to před tolika lety zjevil.²⁸ Její nářek jsi obrátil v radost mnohem bohatší, než jakou si přála, v radost mnohem sladší a čistší, než po jaké toužila ve vnoučatech vzešlých z mého těla.

Ži 29,12

28 Srov. Moničin sen o Augustinovi (III 11, 19–20).